

คณะผู้จัดทำ: ศ.ดร.จุลละพงษ์ จุลละโพธิ์, น.ส.ชนกชนม์ กรินทร์ภักย์, น.ส.สลิลทิพย์ ประยูรวงศ์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ระบบ EIA ของประเทศไทย

ประเทศไทยเริ่มใช้ระบบ EIA ในปี 1972 กับโครงการต่างๆ ของรัฐบาล เช่น การพัฒนาท่าเรือ การพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมในพื้นที่ต่างๆ โรงไฟฟ้า และรถไฟหัวกระสุน ในปี 1980 ต่อมา มีการจัดทำมาตรฐานการทำให้ EIA และมีการทบทวนปรับปรุงให้สอดคล้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ในปี 1993 มีการออกกฎหมาย EIA ในปี 1997 ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการมา 10 ปี มีการทบทวนปรับปรุงหลายครั้ง ในปี 1999

มีการปรับปรุงกฎหมายในปี 2011 กำหนดให้มีการทำ EIA ในช่วงการวางแผน เรียก การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (PEIC, Primary Environmental Impact Considerations) กระบวนการทำรายงาน EIA และการรายงานผลการใช้มาตรการลดผลกระทบ ถึงเดือนมีนาคม ปี 2023 มี 850 โครงการที่เข้าสู่กระบวนการ EIA โครงการโรงไฟฟ้ามีจำนวนมากที่สุด รองลงมาเป็น ถนน การปรับปรุงที่ดิน อื่นๆ ตามลำดับ

1. กฎหมาย EIA

มีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรง อันเป็นผลจากการดำเนินโครงการ เพื่อให้สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน

2. ลักษณะของกฎหมายที่บังคับใช้ในช่วงปี 2012-2013

- เพิ่มเติมประเภทโครงการที่ได้รับเงินช่วยเหลือไว้ในรายชื่อโครงการที่ต้องทำ EIA
- กำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตั้งแต่ตอนกำหนดวิธีการประเมิน

- กำหนดให้ผู้เสนอโครงการเผยแพร่เอกสารโครงการทางอินเทอร์เน็ต
- กำหนดว่ารัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมจะต้องเห็นชอบประเด็นการประเมิน
- ให้ผู้บริหารเมืองที่เกี่ยวข้อง สามารถให้ความเห็นเกี่ยวกับโครงการได้โดยตรง
- โครงการที่ผู้ว่าการเขตปกครอง (Prefectural government) เป็นผู้ออกใบอนุญาต จะต้องรับฟังความเห็นจากรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมก่อน
- กำหนดให้มีการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (PEIC, Primary Environmental Impact Considerations)
- กำหนดให้มีการรายงานผลการดำเนินการมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3. โครงการที่ต้องทำ EIA

กำหนดให้โครงการ 13 ประเภทต้องทำรายงาน EIA รวมถึง ถนน เขื่อน ทางรถไฟ สนามบินและโรงไฟฟ้า โครงการที่มีขนาดใหญ่สามารถสร้างผลกระทบรุนแรงก็จะจัดเป็นโครงการชั้น 1 (class-1 project) จะต้องทำ EIA ส่วนโครงการที่สร้างผลกระทบต่ำกว่า จะจัดอยู่ในโครงการชั้น 2 (class-2 project) ซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นรายโครงการว่าจะต้องทำ EIA หรือไม่ นอกจากนี้โครงการต่างๆ อาจแบ่งเป็นโครงการที่ต้องขอใบอนุญาต โครงการที่ได้รับเงินช่วยเหลือ โครงการของหน่วยงาน/องค์กรพิเศษ หรือโครงการที่ดำเนินการโดยรัฐบาลแห่งชาติ

4. ใครเป็นผู้ทำรายงาน EIA

ผู้เสนอโครงการ เพราะเป็นผู้รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับโครงการและอยู่ในฐานะที่จะปรับปรุงแก้ไขได้

5. ตัวอย่างประเภทและขนาดโครงการชั้น 1 และ ชั้น 2

ประเภท	โครงการชั้น 1	โครงการชั้น 2
สนามบิน	ทางวิ่งยาว 2.5 กม. หรือมากกว่า	ทางวิ่งยาว 1.875 กม. ขึ้นไป แต่น้อยกว่า 2.5 กม.
สถานที่กำจัดของเสีย	พื้นที่ 30 เฮกตาร์ หรือมากกว่า	พื้นที่ 25 - < 30 เฮกตาร์
โรงไฟฟ้า		
พลังน้ำ	30 MW หรือมากกว่า	22.5 MW < 30 MW
พลังความร้อน	150 MW หรือมากกว่า	112.5 MW < 150 MW
นิวเคลียร์	ทุกขนาด	-
แสงอาทิตย์และแบตเตอรี่	40 MW หรือมากกว่า	30 MW < 40 MW
พลังลม	50 MW หรือมากกว่า	37.5 MW < 50 MW

6. กระบวนการจัดทำ EIA

ผู้เสนอโครงการจัดทำโครงร่างโครงการ แล้วรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน จากผู้ว่าการเขตเมือง หรือนายกเทศมนตรี รัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม และรัฐมนตรีคนอื่นที่เกี่ยวข้อง เอาข้อมูลและความคิดเห็นไปวางแผนโครงการแล้วเข้าสู่การคัดกรองว่าเป็นโครงการชั้น 1 หรือ ชั้น 2 ซึ่งมีเส้นทางต่างกัน ถ้าเป็นโครงการชั้น 1 จะต้องร่างวิธีการประเมินแล้วรับฟังความคิดเห็นจากผู้ว่าการเขตเมืองหรือนายกเทศมนตรี แล้วกำหนดวิธีการประเมิน ซึ่งจะต้องรับฟังคำแนะนำจากรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงสำรวจ คาดคะเนผลกระทบ และ ประเมิน ต่อจากนั้นคิดหามาตรการลดผลกระทบแล้วจัดทำร่างรายงาน รับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน ผู้ว่าการเขตหรือนายกเทศมนตรี แล้วจัดทำรายงานยื่นต่อหน่วยงานออกใบอนุญาต ซึ่งจะรับความคิดเห็นจากรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม ก่อนอนุญาตให้ก่อสร้างได้

ต่อจากนั้นจะสำรวจ ติดตามผล จัดทำรายงานลดผลกระทบยื่นต่อหน่วยงานออกใบอนุญาตซึ่งจะรับฟังความคิดเห็นจากรัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อมผ่านหน่วยงานอนุญาต เสร็จแล้วจึงเผยแพร่รายงานลดผลกระทบต่อสาธารณชน

7. การพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเมืองต้น

ปกติเพื่อตรวจสอบประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ตอนแรก โดยโครงการชั้น 1 ต้องจัดทำเอกสารให้ข้อมูลรายงานการประเมินที่จะต้องพิจารณาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การวางแผน กำหนดสถานที่ ขนาดและทางเลือกอย่างอื่น นำมาเปรียบเทียบกัน รับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารท้องถิ่นและคนอื่นนำมาใช้ประกอบการพิจารณาผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและอื่นๆ แล้วจัดทำเอกสารตามขั้นตอนต่อไป เมื่อจัดทำเอกสารรายงานการประเมินเมืองต้นแล้วส่งให้หน่วยงานออกใบอนุญาตและรัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อมพิจารณา ต่อจากนั้นรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน ผู้ว่าการเขตเมือง ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึงรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานอนุญาตแล้วนำความคิดเห็นทั้งหมดมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนโครงการ

8. การกลั่นกรอง (Screening) โครงการชั้น 2

โดยปกติขนาดจะเป็นตัวกำหนดว่าจะต้องทำ EIA หรือไม่ แต่ในบางกรณีขนาดเล็กกว่าก็ต้องทำ EIA เหมือนกัน ในกรณีที่สถานที่ตั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ ยิงอยู่ใกล้โรงเรียน โรงพยาบาล แหล่งที่พักอาศัยของนกป่าชนิดต่างๆ เป็นต้น การพิจารณาตัดสินกระทำโดยหน่วยงานออกใบอนุญาต ซึ่งจะพิจารณาเป็นรายๆ ไป รวมทั้งต้องขอความคิดเห็นจากผู้ว่าการเขตปกครองด้วย

กระบวนการเริ่มต้นโดยรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมจะให้แนวทางแก่หน่วยงานออกใบอนุญาตไปกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เมื่อมีโครงการเสนอเข้ามาจะใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวพิจารณาตัดสินใน 60 วัน ระหว่างนั้นจะขอความคิดเห็นจากผู้ว่าการเขตปกครองภายใน 30 วัน แล้วแจ้งผู้เสนอโครงการว่า จะต้องทำ EIA หรือไม่ สำหรับโครงการขนาดเล็กที่จำเป็นต้องทำ EIA มักมีสาเหตุมาจากรธรรมชาติของโครงการ เช่น

โรงไฟฟ้า Thermo-electric ที่ใช้เชื้อเพลิงสร้างปัญหามลพิษทางอากาศ และอีกลักษณะหนึ่งที่สภาพการณ์ของเขตพื้นที่ก่อสร้างเป็นตัวกำหนด เช่น ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์หรือถนนที่ตัดผ่านเขตพื้นที่ที่มีความเข้มข้นของ NO₂ สูง

9. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทโครงการอย่างเดียวกันแต่ตั้งอยู่ในเขตบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน อาจมีวิธีการประเมินแตกต่างกัน เช่นถนนที่ตัดผ่านเขตภูเขาที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติอันสวยงาม กับถนนที่ตัดผ่านเขตชุมชนที่หนาแน่นและฟุ้งกระจายไปด้วยมลพิษทางอากาศ ด้วยเหตุนี้การรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและรัฐบาลท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นก่อนที่จะตกลงใจเรื่องวิธีการประเมิน โดยการรวบรวมความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มโครงการ ทำให้สามารถเลือกหัวข้อการประเมินให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสถานที่ได้มากขึ้น

ผู้เสนอโครงการจัดเตรียมเอกสารอธิบายวิธีการประเมิน (สำรวจ ทำนาย และประเมิน) แล้วส่งให้ผู้ว่าการเขตปกครองและนายกเทศมนตรีประกาศต่อสาธารณชน เผยแพร่ที่สำนักงานรัฐบาลท้องถิ่น สำนักงานเจ้าของโครงการ และทางเว็บไซต์เป็นระยะเวลา 1 เดือน พร้อมกันนั้นก็จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน แล้วสรุปผลเสนอต่อผู้ว่าการเขตปกครองและนายกเทศมนตรี ในขณะเดียวกันก็ส่งข้อมูลการรับฟังความคิดเห็นให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะขอความเห็นจากรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม ก่อนส่งความเห็นให้ผู้เสนอโครงการนำไปจัดทำเป็นแผนงานโครงการ

10. การศึกษา EIA

ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ กล่าวมาผู้เสนอโครงการจะสำรวจ ทำนายและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกรรมวิธีที่ได้ระบุไว้ในเอกสารดำเนินงาน พร้อมทั้งพิจารณาใช้มาตรการป้องกันสิ่งแวดล้อม ประเมินผลลัพธ์ที่ได้ นอกจากนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อกำหนดและความคิดเห็นจากรัฐมนตรีด้วย

11. การจัดทำร่างรายงาน EIA

ผู้เสนอโครงการจัดทำร่างรายงานผลการประเมินและมาตรการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม แล้วเสนอต่อผู้ว่าการเขตปกครองและนายกเทศมนตรี ในขณะเดียวกันก็ประกาศให้สาธารณชนทราบทั่วกัน พร้อมทั้งจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น หลังจากนั้นสรุปรายงานผลต่อผู้บริหารเขตปกครองและเทศบาล ซึ่งจะให้ความเห็นต่อผู้เสนอโครงการภายใน 120 วัน

12. ขั้นตอนการจัดทำรายงาน

ผู้เสนอโครงการนำความเห็นทั้งหมดที่ได้มาพิจารณา ทบทวนร่างรายงาน เสร็จแล้วยื่นต่อหน่วยงานอนุญาตและอื่นๆ รวมถึงรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะให้ความเห็นต่อผู้เสนอโครงการผ่านหน่วยงานอนุญาตเมื่อให้ข้อมูลความเห็นมา ก็จะนำมาใช้ประกอบการจัดทำรายงาน EIA ฉบับสุดท้ายแล้วส่งให้ผู้ว่าการเขตปกครอง นายกเทศมนตรีและหน่วยงานอนุญาต พร้อมทั้งเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นระยะเวลา 1 เดือน

13. ขั้นตอนการจัดทำรายงานการนำเอาผลการประเมินไปใส่ไว้ในแผนงานโครงการ

ผู้เสนอโครงการจะต้องใส่ผลการประเมินไว้ในแผนงานโครงการด้วย

14. การรายงานผลการลดผลกระทบ

ในระหว่างการก่อสร้าง จะมีการสำรวจติดตามผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้น จะต้องมีการรายงานผลของการใช้มาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้น จะต้องมีการรายงานผลของการใช้มาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เผยแพร่ต่อสาธารณชน และส่งให้หน่วยงานอนุมัติโครงการเพื่อส่งต่อให้รัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม ผู้ซึ่งจะตรวจให้ความเห็นกลับมา

เอกสารอ้างอิง

Ministry of the Environment, Environmental Impact Assessment in Japan, สืบค้นจาก https://assess.env.go.jp/files/1_seido/pamph_e.pdf. ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนและสำนักพิมพ์